

Materiály

Z novinových článků napsaných v různých desetiletích i z proslovu jednoho z flossenbüřských starostů je dobře patrné, jak bývalý koncentrační tábor Flossenbüř vstupoval do místní politiky a jak se s tímto tématem museli místní politici vypořádávat.

Přečtěte si novinové články a vypracujte s nimi spojené úkoly. Dělejte se poznámky.

„Die Menschen an der Grenze brauchen Hilfe. Minister Dr. Hillermeier im ehemaligen Flossenbürger Lager und im Freizeitzentrum Gaisweiher“ [Lidé od hranice potřebují pomoc Ministr Dr. Hillermeier v bývalém koncentračním táboře Flossenbüř a v Centru volného času u rybníka Gaisweiher], in: Der Neue Tag, 19. 8. 1976.

- Shrň důvody, proč lidé ve Flossenbüřu potřebují pomoc.
- Vysvětli, co si podle tebe zemský rada Kreuzer a ostatní účastníci debaty představují pod pojmy „nešťastná minulost“ a „těžce zkoušené obyvatelstvo“
- Diskutujete o tom, proč je v tomto článku zřejmě věnováno více prostoru centru volného času Gaisweiher než možným změnám v areálu bývalého koncentračního tábora.

„Weitere Investitionen sind geplant. Firma Hofstätter und Co. will fünf große Hallen bauen – Mangel an Fachkräften“ [V plánu jsou další investice. Firma Hofstätter und Co. chce postavit pět velkých výrobních hal. Nedostatek kvalifikovaných pracovních sil], in: Oberpfälzer Nachrichten, 5. 10. 1978.

- Popiš, jak se využíval areál bývalého koncentračního tábora.
- Popiš, jakou roli sehrála firma Hofstätter und Co. pro Flossenbüř a jeho okolí.
- V článku stojí: „Ke stavbě továrny na tomto místě a ještě k tomu v nejzazším pohraničí bylo třeba odvahy.“ Vysvětli tuto větu.
- Diskutujte, co si asi o firmě Hofstätter und Co. mysleli místní politici.

Zeitungsartikel von Voit, Stefan: O.T., in: Der Neue Tag vom 30.4.1988.

- Vyjmenuj, jak byli obyvatelé a návštěvníci Flossenbüřu o koncentračním táboře informováni.
- Vysvětli výrok starosty, proč obec nemá z bývalého koncentračního tábora žádný hospodářský prospěch.
- Diskutujte, jaké možnosti bývalý koncentrační tábor obci nabízí.

Projev Johanna Wenera, starosty obce Flossenbürg, u příležitosti 50. výročí osvobození 23. dubna 1995, In: Bayerische Staatskanzlei (Hg.): 50. Jahrestag der Befreiung des KZ Flossenbürg, München 1995, s. 8-9.

- Diskutujte o otázce, zda by měli Němci na místech jako je Flossenbürg raději mlčet.
- Posuďte, zda místní politici a zaměstnanci obce Flossenbürg mají nějakou zvláštní zodpovědnost.

Úkoly pro vaši skupinu pro přípravu diskuze

Pro závěrečnou skupinovou diskusi si připravte stručné stanovisko k této problémové výchozí situaci:

Bývalí vězni koncentračního tábora požadují, aby byla plocha s rodinnými domy začleněna do areálu Památníku Flossenbürg jako další památné místo.

Vžijte se do role místních politiků. Zamyslete se nad tím, jak by tuto situaci vnímali a jaké by navrhovali řešení s ohledem na vlastní cíle. Pomohou vám v tom informace z novinových článků. Vezměte v úvahu, že různí politici mohou mít různé názory.

Společně pak vytvořte stanovisko k problémové situaci z pohledu místních politiků. Určete si mezi sebou mluvčího, který bude vaše stanovisko zasupovat v diskusi. Rozmyslete si otázky, na které byste se chtěli zeptat zástupců ostatních skupin.

Die Menschen an der Grenze brauchen Hilfe

Minister Dr. Hillermeier im ehemaligen Flossenbürger Lager und im Freizeitzentrum am Gaisweiher

Der bayerische Justizminister Dr. Karl Hillermeier und weitere prominente Gäste kamen nach Flossenbürg. Landrat Christian Kreuzer und Bürgermeister Wilhelm Högen führten durch das Gelände des ehemaligen KZ-Lagers. Beeindruckt zeigten sich der Staatsminister und seine Begleitung auch von dem landschaftlich prächtig gelegenen Freizeitzentrum mit der Burgruine Flossenbürg im Hintergrund.

Bilder: Würf

Flossenbürg. (öf) Der bayerische Justizminister Dr. Karl Hillermeier besuchte am Dienstag die Gemeinde Flossenbürg, die durch die Errichtung des Freizeit- und Campingzentrums am Gaisweiher eine große Leistung vollbracht hat. Vor der Gedenkkapelle im ehemaligen Lagergebäude begrüßten Landrat Christian Kreuzer und Bürgermeister Wilhelm Högen den prominenten Gast und dessen Frau.

Landrat Kreuzer erinnerte an die Zeit, in der Dr. Hillermeier noch Staatssekretär im Finanzministerium war. Dabei habe er für den Landkreis viel Gutes getan, besonders als

es darum gegangen sei, Arbeitsplätze zu erhalten. Nicht minder herzlich begrüßte der Landrat die Begleitung des Staatsministers, MdB Dr. Max Kunz, MdL Gustl Lang, den persönlichen Referenten des Ministers, Dr. Reinhard Böttcher, die beiden Bürgermeister der Gemeinde, Wilhelm Högen und Hans Werner, sowie CSU-Wahlkreisgeschäftsführer Georg Girisch.

Landrat Kreuzer erwähnte die Heimat des Staatsministers, das Gebiet Uffenheim, in dem es die gleichen Probleme wie im Landkreis Neustadt gebe, nur habe dieses Gebiet den Vorteil, nicht den Eisernen Vorhang als Grenze zu haben. Landrat Kreuzer und Bürgermeister Högen führten sodann die Gäste nach einem Besuch der Kapelle durch das Lagergelände.

Anschließend versammelten sich die Teilnehmer im Restaurant Gaisweiher zu einer Aussprache. Landrat Kreuzer würdigte die Aufbauarbeit der Gemeinde Flossenbürg, die nach dem Zusammenbruch im Jahr 1945 durch ihre unglückselige Vergangenheit als „Armenhaus des Landkreises“ bezeichnet wurde. Zusammen mit dem Landkreis konnte aber bald durch das Landkreissiedlungswerk der Wohnungsnot abgeholfen und zu einem friedlichen Aufbau die ersten Schritte getan werden. Zwar könnten schon einige Industriebetriebe angesiedelt werden, die heimische Steipindustrie kämpfe aber nach wie vor um ihre Existenz. Der Landrat dankte für die Millionen von Mark der bisherigen Unterstützung, die der hart geprüften Bevölkerung dieses Gebietes zugute kamen. Durch diese Hilfe wurde es möglich, daß dieses Gebiet nicht nur erwandert, sondern auch befahren werden kann. Das Straßennetz wurde mit Kfz-Mitteln erstellt. Abschließend übergab der Landrat ein Heimatbuch.

Den Willkommensgruß der Gemeinde entbot der Hausherr, Bürgermeister Högen. Zu der bekannten traurigen Stätte habe die Gemeinde zusammen mit dem Landkreis eine Stätte der Erholung geschaffen. Der Sprecher dankte für die gute Zusammenarbeit auch mit den staatlichen Stellen. In der 900jährigen Gemeinde, die durch Grautit besondere Bedeutung habe, sehe man die Aufgabe stets darin, allen Menschen zu helfen. Man habe den Fremdenverkehr nicht vergessen. 5,5 Millionen Mark verschlang das Freizeitzentrum doch verbleiben der Gemeinde neben den be-

trächtlichen Eigenleistungen auch noch die 1,175 Millionen Mark nicht beihilfefähigen Kosten. Die Gemeinde sei bestrebt, weitere Vorhaben zu verwirklichen, um lebendig zu bleiben. Högen verwies noch auf die Gebietsreform, durch die Flossenbürg zu einer Verwaltungsgemeinschaft mit Floß „verurteilt“ worden sei. Die Bevölkerung sei damit nicht einverstanden, weil die Gemeinde viele Besonderheiten aufweise, die für eine Eigenständigkeit sprechen.

Staatsminister Dr. Hillermeier stellte fest daß die Menschen in der Oberpfalz, besonders im Landkreis Neustadt, sehr heimatverbunden seien. Respekt verdiene, was in diesem Landkreis bei den von der Natur gebotenen Möglichkeiten erreicht worden sei. Dieser Landkreis müsse weiter unterstützt werden und werde dies sicher auch durch seine starke Vertretung im Landtag schaffen. Es sei eine Verpflichtung, den Menschen, die hier so prächtig arbeiten, weiterhin zu helfen. Dr. Hillermeier wünschte dem Landkreis und der Gemeinde ein herzliches „Glückauf“ für die Zukunft.

2. Bürgermeister Werner richtete noch an den Staatsminister die Bitte, seinen Einfluß in München geltend zu machen für eine „Finanzspritze“ um auch die Nachfinanzierung für das Gaisweiherprojekt unter Dach und Fach zu bringen. Die Bürgermeister Högen und Werner übergaben dem prominenten Gas aus München ein Bild von Flossenbürg. Frau Hillermeier überreichten sie Blumen.

Zdroj: „Die Menschen an der Grenze brauchen Hilfe. Minister Dr. Hillermeier im ehemaligen Flossenbürger Lager und im Freizeitzentrum Gaisweiher“, in: Der Neue Tag, 19. 8. 1976.

Překlad článku:

Lidé od hranice potřebují pomoc

Ministr Dr. Hillermeier v bývalém koncentračním táboře Flossenbürg a v Centru volného času u rybníka Gaisweiher

Flossenbürg. Bavorský minister spravedlnosti Dr. Karl Hillermeier navštívil v úterý obec Flossenbürg, která odvedla výbornou práci při výstavbě Centra volného času a kempu u rybníka Gaisweiher. Před pamětní kaplí v budově bývalého koncentračního tábora přivítali významného hosta a jeho choť zemský rada Christian Kreuzer a starosta Wilhelm Högen.

Zemský rada Kreuzer zavzpomínal na dobu, kdy byl Dr. Hillemeier ještě státním tajemníkem na ministerstvu financí. Podle jeho slov tehdy udělal pro okres mnoho dobrého, především pokud se jednalo o udržení pracovních míst. Neméně srdečně uvítal zemský rada přítomnost ministra Spolkového sněmu Dr. Maxe Kunze, Gustla Langa ze Zemského sněmu, ministrova osobního referenta Dr. Reinharda Böttchera, oba starosty obce Wilhelma Högena a Hanse Wenera, stejně jako jednatele volebního okrsku pro CSU Georga Girische.

Zemský rada Kreuzer se zmínil o oblasti kolem Uffenheimu, odkud ministr pochází. Zde se musí místní potýkat s podobnými problémy jako na okrese Neustadt, ale výhodou této oblasti je, že nehraničí s železnou oponou. Zemský rada Kreuzer a starosta Högen pak po návštěvě kaple provedli hosty areálem tábora.

Poté se účastníci akce shromáždili v restauraci Gaisweiher ke společnému rozhovoru. Zemský rada Kreuzer ocenil práci obce na rozvoji Flossenbürgu, který byl po pádu nacismu v roce 1945 díky své nešťastné minulosti často nazýván „chudobinec okresu“. Za podpory okresu se ale okresnímu bytovému úřadu brzy podařilo překonat palčivý nedostatek bytů a podniknout první kroky k mírovému rozvoji. Přestože se zde usídlilo několik průmyslových podniků, místní kamenický průmysl stále svádí boj o přežití. Zemský rada poděkoval za dosavadní několikamilionovou finanční podporu, která přišla velice k dobru těžce zkoušenému obyvatelstvu tohoto regionu. Tato pomoc přispěla k tomu, že je sem možné cestovat nejen pěšky, ale i po silnici. Silniční síť byla postavena z prostředků na dopravu. Nakonec předal zemský rada knihu o rodném kraji.

Projev na uvítanou pronesl hostitel, starosta Högen. Obec podle něj vytvořila vedle známého smutného místa za pomoci okresu také místo odpočinku. Řečník děkoval za dobrou spolupráci se státními úřady. V obci staré 900 let, která se proslavila hlavně díky těžbě žuly, je hlavním cílem pomáhat všem lidem. Nezapomíná se ani na turismus. Centrum volného času spolkló 5,5 milionu marek, vedle nemalých nákladů, které musela zaplatit obec, zbývá ještě 1,75 milionů marek, které nelze uhradit z podpory. Obec se snaží realizovat další projekty a být stále aktivní. Högen pak ještě připomněl územní reformu, na základě které byl Flossenbürg „odsouzen“ k vytvoření společného správního celku s obcí Floß. Obyvatelé s tím nesouhlasí, protože obec vykazuje mnoho zvláštností, které hovoří pro samostatnost.

4.) Místní politici

Ministr Dr. Hillermeier konstatoval, že lidé v Horním Falcku, zvláště v okrese Neustadt, jsou úzce spjati s rodným krajem. To, čeho bylo v okrese dosaženo i přes místní přírodní podmínky, si zaslouží respekt. Tento okres je podle něj potřeba nadále podporovat, což bude díky jeho silnému zastoupení v Zemském sněmu jistě možné. Je povinností nadále pomáhat lidem, kteří zde tak výborně pracují. Dr. Hillermeier popřál okresu i obci srdečné „zdařbůh“ do budoucnosti.

Druhý starosta Werner se pak ještě obrátil na ministra s prosbou, aby uplatnil svůj vliv v Mnichově k získání „finanční injekce“ pro dofinancování projektu Gaisweiher. Starostové Högen a Werner předali významnému hostu z Mnichova obraz Flossenbürgu. Paní Hillermeierová obdržela květiny.

Popisek k fotografii:

Bavorský ministr spravedlnosti Dr. Karl Hillermeier a další významní hosté se sjeli do Flossenbürgu. Zemský rada Christian Kreuzer a starosta Wilhelm Högen je provedli areálem bývalého koncentračního tábora. Na ministra a jeho doprovod udělalo dojem Centrum volného času položené v nádherné krajině s kulisou zříceniny hradu Flossenbürg.

287 **Weitere Investitionen sind geplant** 5.10.78

Firma Hofstätter und Co. will fünf große Hallen bauen – Mangel an Fachkräften

Flossenbürg. (se) Nur ein paar große, stillgelegte Kamine auf dem langgestreckten Gebäude erinnern an den früheren Verwendungszweck: Wo einst Häftlinge des **KZ Flossenbürg** im Schweiß ihres Angesichts die Lagerwäsche reinigten, entstand ein moderner Industriebetrieb, das Zweigwerk Flossenbürg der Kehlleistenfabrik Hofstätter und Co.

Es gehörte Mut dazu, an diesem Ort und noch dazu im äußersten Grenzland einen solchen Betrieb aufzubauen, aber an unternehmerischem Mut fehlt es weder Firmenchef Herbert Zerelles, der in Stuttgart und Eggenfelden drei weitere Werke besitzt, noch seinem technischen Leiter Werner Rook, der auch in Flossenbürg die Fäden in der Hand hält.

Man expandiert, und „im Urlaub“, wie Werner Rook es ausdrückte, wurde noch eben schnell eine Million investiert, wodurch die Beschäftigtenzahl auf 155 sichere Arbeitsplätze gesteigert werden konnte. Auf Einladung von Altbürgermeister Wilhelm Höfen, war am Montag MdL Willibald Moser zu Besuch, um sich bei einer Betriebsbesichtigung über den neuesten Stand zu informieren. Und dies ist ein echtes Problem: trotz Arbeitslosigkeit sind in der Holzbranche keine Fachkräfte zu bekommen! „Das Arbeitsamt schickte uns zum Beispiel Leute, die eine teure Umschulung als Elektroniker hatten und diese Arbeit von sich aus nicht annahmen“, resigniert Rook.

Auch MdL Moser meinte, das Arbeitsamt solle besser auf die Wünsche der Kunden eingehen, und Umschulungslehrgänge für die Holzbranche durchführen, wenn der Bedarf vorhanden ist. Die gesamte Fracht wird mit der Bahn befördert. Das Flossenbürger Werk produziert als Zulieferer für die Möbelindustrie monatlich 20 000 Massivholztüren und 40 000 Möbelzierleisten und ist in der Oberpfalz der zweitgrößte Frachtbetrieb der Bundesbahn. Die Arbeitslöhne bringen monatlich 500 000 Mark Kaufkraft ins Grenzland. Die Beschäftigten kommen nicht nur aus Flossenbürg und Floß, sondern auch aus Neustadt und Weiden.

Doch Werner Rook hat weitere ehrgeizige Pläne: Der Endausbau des Werkes sieht fünf große Hallen vor („wenn die Grundstücksfrage klappt“). Eine Halle wurde bereits fertiggestellt, die nächste soll im Frühjahr gebaut werden. Bei der Betriebsbesichtigung konnte Rook seinen Gästen voll Stolz die neue Lehrwerkstatt zeigen. In der 400 Quadratmeter großen, mit modernsten Maschinen ausgestatteten Halle sollen einmal ständig 12 Lehrlinge von einem eigens dafür abgestellten Meister ausgebildet werden. In diesem Jahr wurden bereits vier Lehrlinge eingestellt.

Großes Interesse fand vor allem die brandneue Spritz- und Trockenanlage des Werkes. Technischen „Know-how“ war es denn auch, das Hofstätter und Co zum Branchenführer machte, wie Werner Rook versicherte. Kunstvoll gefräste Massivholzfronten vom „Typ Flossenbürg“ gehen vor allem auch nach Österreich und Frankreich, ja selbst in Island gibt es Kunden.

Zdroj: „Weitere Investitionen sind geplant. Firma Hofstätter und Co. will fünf große Hallen bauen – Mangel an Fachkräften“, in: Oberpfälzer Nachrichten, 5. 10. 1978.

Překlad článku:

V plánu jsou další investice

Firma Hofstätter und Co. chce postavit pět velkých výrobních hal – nedostatek kvalifikovaných pracovních sil

Flossenbürg. Původní účel využití podlouhlé budovy nám dnes připomíná jen několik vysokých, nepoužívaných komínů: Na místě, na kterém kdysi prali vězni koncentračního tábora Flossenbürg v potu tváře táborové prádlo, vznikl moderní průmyslový podnik, pobočka dřevozpracující firmy Hofstätter und Co.

Ke stavbě továrny na tomto místě a ještě k tomu v nejzajímavějším pohraničí bylo třeba odvahy. Ta ale rozhodně nechybí řediteli firmy Herbertu Zerellesovi, který vlastní ve Stuttgartu a Eggenfeldenu další tři závody, ani jeho technickému řediteli Werneru Rookovi, který má pobočku ve Flossenbürgu na starosti.

Podnik expanduje a „během dovolené“, jak říká Werner Rook, byl ještě rychle investován jeden milion, čímž byl zvýšen počet zaměstnanců na 155 jistých pracovních míst. Na pozvání starosty Wilhelma Höfera se v pondělí zúčastnil prohlídky podniku poslanec zemského sněmu Willibald Moser, aby se informoval o nejnovější situaci. Hlavním problémem je však nedostatek pracovních sil. I přes vysokou nezaměstnanost nejsou v dřevě-zpracujícím průmyslu kvalifikované pracovní síly. „Úřad práce nám například poslal lidi, kteří prošli drahou rekvalifikací na elektrotechniky a o práci u nás sami neměli zájem,“ říká Rook rezignovaně.

Také poslanec Moser je toho názoru, že by měl Úřad práce více zohledňovat přání zákazníků a uspořádat rekvalifikační kurzy v oboru zpracování dřeva, pokud zde existuje poptávka. Veškeré zboží je přepravováno po železnici. Flossenbürgský závod produkuje jako dodavatel pro nábytkářský průmysl měsíčně 20 000 kusů masivních dřevěných dveří a 40 000 kusů nábytkových lišt a je tak v Horní Falci druhým největším zákazníkem spolkových drah. Skrze pracovní mzdy přichází do pohraničí měsíčně 500 000 DM kupní síly. Zaměstnanci firmy pocházejí nejenom z Flossenbürgu a Flossu, ale také z Neustadtu a Weidenu.

Přesto má Werner Rook další ambiciózní plány: konečný plán výstavby zahrnuje pět velkých výrobních hal („pokud záležitost s pozemky dopadne dobře“). První hala byla již dostavěna, druhá má být postavena na jaře. Během prohlídky podniku se mohl Rook hostům pochlubit s novou učňovskou dílnou. V této hale o rozloze 400m², která je vybavena nejmodernějšími stroji, má být v budoucnu nepřetržitě zaučováno dvanáct učňů. Za tímto účelem plánuje firma zaměstnat jednoho mistra. V letošním roce byli zaměstnáni již čtyři učni.

Velkou pozornost vzbudilo zbrusu nové zařízení na postřik a sušení. Byl to ale také tvůrčí potenciál, který udělal z Hofstätter und Co. jedničku v oboru, ujišťuje Werner Rook. Umělecky obráběné masivní dřevěné desky typu „Flossenbürg“ se vyvázejí především do Rakouska a Francie, ale také na Island.

4.) Místní politici

Flossenbürg – eine kleine Gemeinde nahe der deutsch-tschechoslowakischen Grenze. 2000 Einwohner, 60000 Übernachtungen im Jahr, landschaftlich reizvoll gelegen, eine Burgruine aus der Staufferzeit – und Mittelpunkt Mitteleuropas. Aber Flossenbürg hat auch durch unsere jüngste Geschichte traurige Berühmtheit erlangt. Seit Eröffnung des Lagers, die sich morgen zum 50. Male jährt, wird die Gemeinde tagtäglich mit diesem Ereignis ihrer Vergangenheit konfrontiert. „Noch immer besuchen ehemalige Häftlinge die Gedenkstätte und gehen bei der Gemeindeverwaltung Briefe mit Anfragen zum KZ ein“, berichtet Bürgermeister Johann Werner. Jahrestage und Kranzniederlegungen lassen wieder Erinnerungen wach werden.

Vor 50 Jahren wurde das Konzentrationslager Flossenbürg errichtet. Es stellt sich die Frage, wie die Gemeinde heute mit ihrer Vergangenheit lebt.

Besucht man die Grab- und Gedenkstätte des ehemaligen Konzentrationslagers, die durch ihre stille, parkähnliche Anlage kaum noch an die schrecklichen Ereignisse erinnert, dann fragt man sich, warum gerade dort ein solches Lager entstanden ist.

Ausschlaggebend dafür war der in Flossenbürg vorkommende Granit. Auf Anordnung des Reichsführers-SS, Heinrich Himmler, wurde Anfang Mai 1938, möglicherweise am „Tag der Arbeit“, das KL Flossenbürg eröffnet. Bereits einige Tage später trafen erste Häftlingstransporte ein. Während in den ersten Jahren Häftlinge hauptsächlich beim Bau des Lagers verwendet wurden, setzte man die Inhaftierten zu Beginn des Krieges mehr und mehr in der Rüstungsproduktion ein. Die Häftlingsbaracken waren ursprünglich für 1600 Gefangene errichtet worden, wurden aber später auf 3000 erweitert und waren während des Krieges ständig überbelegt. Insgesamt dürfen 100000 Menschen durch das Lager gegangen sein. Von 1938 bis 1945 kamen an die 30000 KZ-Insassen ums Leben.

Am 23. April 1945 befreiten die Amerikaner Flossenbürg. Sie fanden noch 1600, meist kranke Häftlinge vor. 16000 Personen waren schon Tage zuvor in Richtung Dachau in Marsch gesetzt worden, konnten aber von den amerikanischen Truppen noch eingeholt werden. Trotzdem kosteten diese „Todesmärsche“ Tausenden das Leben.

Nach dem Krieg wurde im ehemaligen „des Todes“ eine Gedenkstätte errichtet. Oberhalb des Krematoriums befindet sich ein Gedenkstein mit hebräischer Inschrift. Auf dem etwas tiefer liegenden Platz vor dem Krematorium birgt eine mit Gras bewachsene Erdpyramide die Asche von vielen tausend Häftlingen. Vor der Aschenpyramide liegen Gedenktafeln, die von ehemaligen Gefangenen ihren ums Leben gekommenen Landsleuten gewidmet sind.

Polen, Russen, Franzosen – Menschen aus der ganzen Welt haben hier ihre letzte Ruhestätte gefunden. Jedes Jahr kommen Delegationen ehemaliger Inhaftierter, um Kränze niederzulegen. Höhepunkt war der Besuch des italienischen Staatspräsidenten Sandro Pertini, der für seinen im Lager umgekommenen Bruder eine Gedenktafel enthüllen ließ.

Die ersten, die nach dem Krieg das Lager besuchten, waren ehemalige Häftlinge aus Belgien und Frankreich. Wie in vielen anderen Lagern auch, trafen sich in Flossenbürg nach der Befreiung ehemalige Inhaftierte, die versuchten, die Vergangenheit zu bewältigen und der Nachwelt vom Terror des NS-Regimes zu berichten.

Eine Steigerung der Besucherzahlen war aber erst in den 60er Jahren zu spüren. In den Jahren 1967/68 kamen über 100000 Menschen in das ehemalige Lager. Schulen wurden auf die NS-Zeit aufmerksamer, und Kirchengemeinden versuchten, Wege zur Bewältigung zu finden. Ein wahrer Besucherstrom setzte im Gedenkjahr 1985 ein, anlässlich der 40jährigen Befreiung des Lagers. 85000 Besucher registrierte die bayerische Seen- und Schlösserverwaltung, die das Gelände heute betreut. 1986 stiegen die Besucherzahlen auf 78722, und sie gingen 1987 auf 70358 zurück. Heuer haben bereits 2586 Personen die Grab- und Gedenkstätte besichtigt.

Der Gemeinde wird immer wieder vorgeworfen, daß das KZ eigentlich ein Wirtschaftsfaktor für den Ort sein müßte. Doch davon will Bürgermeister Werner nichts wissen. „Viele Besucher kommen nur, um das Lager zu sehen und fahren dann wieder. Haupteinnahmequelle bleibt der Fremdenverkehr.“

Nach Aussage von Karlhermann Schötz, evangelischer Pfarrer und durch Dietrich Bonhoeffer besonders eng mit dem KZ verbunden, gibt es verschiedene Ansichten über die NS-Vergangenheit des Ortes. „Die einen bekennen

sich zu dem, was damals in Flossenbürg passiert ist, die anderen wollen davon nichts wissen und winken ab“, schildert Pfarrer Schötz. Der Terror ist nicht spurlos an der Bevölkerung vorübergegangen, zu tief sitzen die Bilder von den Gefangenentransporten durch die Gemeinde. Trotzdem ist nach den Worten des Geistlichen der Wille zur positiven Bewältigung vorhanden.

Albert Schwägerl opfert, wie einige andere Flossenbürger auch, seine Freizeit und führt auf

Wunsch Besuchergruppen durch die Gedenkstätte. „Die Gäste fragen oft sehr kritisch“, erzählt Schwägerl, und „reagieren mit Ratlosigkeit“. „Ganz wichtig ist, daß die Flossenbürger zu ihrer Vergangenheit stehen und daß sie bereit sind, der Nachwelt zu zeigen, was in der NS-Zeit passiert ist“.

Auch Bürgermeister Werner betont, daß man mit der Geschichte leben muß und das Lager nicht wegleugnen kann. „Das Beste, was wir tun können, ist, die Besucher zu informieren, um Hintergründe besser zu erforschen.“

Wegen der ständig steigenden Besucherzahlen wurde von der Gemeinde beim Kultusministerium erreicht, daß ein Lehrer dafür abgestellt wurde, vier Stunden in der Woche Führungen zu halten. Auf Anregung der Gemeinde wurden zudem mit Rundfunkredakteur Toni Siegert eine Dokumentation herausgegeben und eine Diareihe zusammengestellt. Gemeinsam mit dem Kultus- und Finanzministerium sowie der Bayerischen Seen- und Schlösserverwaltung

wird derzeit ein Videofilm erstellt, der im Rathaus den Besuchern vorgeführt werden soll.

Auf das Lager angesprochen, gehen ältere Flossenbürger oft auf Distanz. Einen Grund sieht Pfarrer Werner, von 1962 bis 1974 Geistlicher in Flossenbürg, darin, daß nach dem Krieg vieles überzogen wurde und die Bevölkerung das Gefühl hatte, nicht die Wahrheit zu hören. „Deshalb bauen auch viele Bürger einen Schutzschild auf, weil sie sich noch immer betroffen fühlen. Auch trat bei vielen eine Art ‚Schock‘ auf, als sie erfuhren, was wirklich passierte“, berichtet Werner.

Die Geschichte des Konzentrationslagers Flossenbürg wird von vielen älteren Bürgern, die diese Zeit selbst erlebt haben, als Gegebenheit hingenommen. Sie sehen aber keine Aufgabe darin, ihre Erfahrungen an die junge Generation weiterzugeben. Trotzdem ist man in der Gemeinde bemüht, mit dieser Vergangenheit zu leben.

**Zdroj: Voit, Stefan:
O.T., in: Der Neue
Tag, 30. 4. 1988.**

ČESKO|BAVORSKÝ
DĚJEPIS

Překlad článku:

Flossenbürg – malá obec nedaleko německo-československé hranice. 2000 obyvatel, 60 000 turistických pobytů ročně, poloha v malebné krajině se zříceninou hradu z období vlády dynastie Štaufů – a střed střední Evropy. Ale Flossenbürg se smutně proslavil také díky našim novodobým dějinám. Zítra uplyne 50 let od otevření koncentračního tábora. S touto událostí ze své minulosti je obec denně konfrontována. „Bývalí zajatci stále ještě navštěvují památník a vedení obce dostává dopisy s dotazy ohledně koncentračního tábora“, říká starosta Johann Werner. Různá výročí a kladení věnců znovu ožívají vzpomínky.

Koncentrační tábor Flossenbürg byl založen před padesáti lety. Nabízí se otázka, jak se této obci dnes žije s její minulostí.

Při návštěvě památníku bývalého koncentračního tábora a přilehlého hřbitova, který svojí klidnou parkovou úpravou sotva ještě připomíná ony strašné události, se člověk sám sebe ptá, proč zrovna zde vznikl takový tábor.

Rozhodující úlohu v tom sehrála žula, která se ve Flossenbürgu nachází. Na příkaz říšského velitele SS Heinricha Himmlera byl začátkem května 1938, možná dokonce na Svátek práce, otevřen koncentrační tábor Flossenbürg. Již o několik dní později dorazily první transporty zajatců. Zatímco v prvních letech byli zajatci využíváni především při budování tábora, od počátku války museli pracovat stále více ve zbrojním průmyslu. Vězeňské baráky byly původně určeny pro 1 600 zajatců, později byla ale jejich kapacita rozšířena na 3 000 a během války byly neustále přeplněné. Celkem prošlo táborem asi 100 000 lidí. V letech 1938 až 1945 přišlo o život přibližně 30 000 vězňů.

23. dubna 1945 osvobodili Flossenbürg Američané. V táboře našli ještě 1 600 převážně nemocných zajatců. 16 000 osob bylo již o několik dní dříve posláno na pochod směrem na Dachau, americkým vojskům se je ale ještě podařilo dohnat. Přesto si tyto „pochody smrti“ vyžádaly životy tisíců lidí.

Po válce byl v bývalém „Údolí smrti“ zřízen památník. Nad budovou krematoria se nachází pomník s nápisem v hebrejštině. Na poněkud níže položeném místě před krematoriem skrývá trávou porostlá pyramida z hlíny popel mnoha tisíců zajatců. Před touto pyramidou z popela leží pamětní desky, které bývalí zajatci věnovali svým zesnulým krajanům.

Poláci, Rusové, Francouzi – lidé z celého světa zde našli své místo posledního odpočinku. Každoročně přijíždějí delegace bývalých vězňů, aby zde položili věnce. Vyvrcholením byla návštěva italského prezidenta Sandra Pertiniho, který zde odhalil pamětní desku věnovanou jeho bratrovi, který v táboře zahynul.

Jako první navštívili tábor po válce bývalí zajatci z Belgie a Francie. Stejně jako v mnoha dalších táborech se i ve Flossenbürgu po osvobození setkávali bývalí vězni, kteří se snažili vyrovnat se s minulostí a předat dalším generacím zprávu o hrůzách nacistického režimu.

Nárůst počtu návštěvníků bylo ale možné zaznamenat až v 60. letech. V letech 1967/68 přijelo do bývalého tábora více než 100 000 lidí. Školy začaly období nacismu věnovat více pozornosti, církevní obce se pokoušely najít cestu, jak se s tímto břemenem vyrovnat. K opravdovému přívalu návštěvníků došlo v roce 1985 u příležitosti 40. výročí osvobození tábora. Bavorská správa jezer a zámků, která má areál v současné době na starosti, tehdy zaznamenala 85 000 návštěvníků. V roce 1986 stoupl počet návštěvníků na 78 722 a v roce 1987 znovu klesl na 70 358. Letos navštívilo památník a přilehlý hřbitov už 2 586 osob.

4.) Místní politici

Obci je často předhazováno, že koncentrační tábor pro ni vlastně musí být významným hospodářským činitelem. O tom ale nechce starosta Werner ani slyšet. „Mnoho návštěvníků přichází jenom proto, aby si prohlédli tábor a pak zase odjedou. Hlavním zdrojem příjmů zůstává turismus.“

Podle názoru Karlhermanna Schötze, evangelického faráře, který je díky osobě Dietricha Bonhoeffera s koncentračním táborem obzvlášť úzce spjatý, existují na nacistickou minulost tohoto místa různé pohledy. „Někteří připouští, co se tenkrát ve Flossenbürgu dělo, jiní o tom nechtějí nic vědět a jen nad vším mávají rukou“, popisuje farář Schötz. Tehdejší hrůzy neprošly kolem místních obyvatel jen tak beze stopy, hluboko v paměti mají výjevy z transportů vězňů, které obcí projížděly. Přesto existuje podle slov duchovního vůle k pozitivnímu vyrovnání se s minulostí.

Albert Schwägerl stejně jako někteří další obyvatelé Flossenbürgu ve svém volném čase provádí památníkem skupiny návštěvníků. „Návštěvníci často kladou velmi kritické otázky“, vypráví Schwägerl, a „reagují bezradně“. „Velmi důležité je, aby obyvatelé Flossenbürgu stáli za svou minulostí a byli ochotni ukázat dalším generacím, co se dělo v dobách nacismu.“

Také starosta Werner zdůrazňuje, že je třeba žít s vědomím vlastních dějin a není možné existenci tábora zamlčovat. „To nejlepší co můžeme udělat je informovat návštěvníky, abychom se lépe mohli dobrat pozadí těchto událostí.“

Kvůli stále stoupajícímu počtu návštěvníků uvolnilo ministerstvo školství na žádost obce jednoho učitele, aby zde čtyři hodiny týdně pracoval jako průvodce. Z podnětu obce byla navíc ve spolupráci s rozhlasovým redaktorem Tonim Siegertem vydána publikace a vytvořena série diapozitivů k dějinám tábora. Společně s ministerstvem školství a financí a Bavorskou správou jezer a zámků se v současné době natáčí film, který se bude promítat návštěvníkům na radnici.

Když se před staršími občany Flossenbürgu zmíníte o táboře, často se s vámi o tom odmítnou bavit. Jeden z důvodů vidí farář Werner – v letech 1962 až 1974 duchovní ve Flossenbürgu – v tom, že se po válce mnohé přehánělo a obyvatelé měli pocit, že neslyší pravdu. „Proto si také mnozí obyvatelé vytvářejí jakýsi ochranný štít, protože se stále ještě cítí být poškozeni.“ U mnohých z nich se také dostavil určitý šok, když se dozvěděli, co se skutečně dělo“, míní Werner.

Dějiny koncentračního tábora Flossenbürg jsou mnohými staršími občany, kteří tuto dobu sami prožili, vnímány jako daná skutečnost. Nemyslí si ale, že by měli předávat své zkušenosti mladší generaci. Přesto se obec snaží žít se svou vlastní minulostí.

Stefan Voit

Překlad: Adéla Jurečková

Projev Johanna Wenera, starosty obce Flossenbürg, u příležitosti 50. výročí osvobození 23. dubna 1995

Jako starosta obce Flossenbürg bych chtěl pozdravit všechny, kteří se zde shromáždili u příležitosti 50. výročí osvobození bývalého koncentračního tábora, aby si na zdejším hřbitově a v památníku Flossenbürg připomněli oběti nacismu. Zvláště bych chtěl pozdravit bývalé vězně, kteří přicestovali na tuto vzpomínkovou slavnost z mnoha zemí. Obdivuji vaši odvahu vrátit se na místo, kde jste si museli protrpět strádání a bolest.

Nám Němcům by se patřilo na tomto místě nejlépe mlčet – pokorně mlčet. Takové mlčení s sebou ovšem nese nebezpečí, že bude špatně pochopeno. Proto je mým přáním, říci vám několik slov.

Ve více než tisícileté historii obce Flossenbürg je období od roku 1938 do roku 1945 zřejmě tím nejtemnějším. V těchto sedmi letech existence koncentračního tábora Flossenbürg jím a jeho různými pobočnými tábory prošlo více než sto tisíc vězňů. Přes třicet tisíc z nich přitom přišlo o život. Zahynuli při těžké práci v kamenolomu, kvůli nedostatečné výživě, drsným přírodním a katastrofálním hygienickým podmínkám, na tyfovou epidemii, ale také kvůli bestiální krutosti strážního personálu a hrůzným lékařským pokusům lékařů SS. Umírali také při hromadných popravách, při kterých byli oběšeni nebo zastřeleni důstojníci spojeneckých vojsk nebo polští, francouzští a belgičtí odbojáři.

Mezi zavražděné patří sedm hlavních představitelů odbojového hnutí 20. července 1944: farář Dietrich Bonhoeffer, admirál Wilhelm Canaris, kapitán zálohy Ludwig Gehre, generálmajor Hans Oster, generál Dr. Friedrich von Rabenau, vojenský soudce Dr. Karl Sack a kapitán zálohy Dr. Theodor Strünck.

Dnes, v neděli 23. dubna 1995 slavíme 50. výročí osvobození tábora americkou armádou. Připomeňme si dnes tento památný den, který těm, co teror přežili, přinesl svobodu.

My Němci nikdy nesmíme zapomenout, co způsobili příslušníci našeho národa. Samozřejmě, čas plyne. 50 let po skončení nacistické hrůzovlády je počet těch, kteří nesou osobní vinu stále menší. Převážná část Němců osobní vinu nenese, hlavně mladí Němci, kteří tehdy ještě ani nežili. My všichni ale neseme dědictví viníků, neboť historie se dědí jako celek. A k historii naší země patří i to, co se stalo zde ve Flossenbürgu nebo i jinde.

Spolu s tímto osudným dědictvím neseme ale i osobní zodpovědnost za budoucnost. Neseme odpovědnost, že to, co se zde stalo, se už nikdy nebude opakovat. Proto se musíme zabývat minulostí a vyrovnávat se s ní. Ne, abychom ji umlčeli, to ani není možné, ale abychom nemuseli tuto minulost ještě jednou prožít.

Přestože je správa a péče o hřbitov a památník koncentračního tábora záležitostí státu, je obec Flossenbürg znovu a znovu konfrontována s událostmi z dějin tábora. Dnes stejně jako dříve je potřeba objasňovat osudy pohřešovaných osob a především se také starat o delegace a návštěvníky z domova i ze zahraničí, být pro ně prvním kontaktním místem. Činíme tak především proto, že chceme pomoci odbourávat předsudky vůči německému národu. Činíme tak zároveň v naději na společnou budoucnost v míru, ve svobodě a v přátelství mezi národy a v myšlenkách na oběti koncentračního tábora Flossenbürg.

ČESKO|BAVORSKÝ
DĚJEPIS

GESCHICHTSBAUSTEINE
BAYERN|BÖHMEN

4.) Místní politici

S úctou se skláním před lidmi, kteří museli ve Flossenbürgu položit život. Spojuji to s vroucím přáním, aby se už nic takového nestalo.

Zdroj: Bayer. Staatskanzlei (Hg.), 50 Jahrestag der Befreiung des KZ Flossenbürg, 1995
München, s. 8-9.